

It dan wel de gemeene-gra-er principieel int (er zijn er rschap de en: de belij-ropgaan. Zal iddelschap uidelijk heef-irlijk onder-ezene aan-p. Met andere isacte, doch immer, 201, zen, wijst het erzijdestelling doende (200). tie, dan is het (199). edaan. ergens („Ons in „Ons Pro-Gods“ ons ten loor onze be-ewimpeld op iacht, die het ijn? We dek. Een beroep og toe. Zelfs r nog gevaar enen zegen in enen zich open-t. Spreek dus d weerspreekt iet vat. Men iging deelde. reking dreigt wapen dat ge g voorkomen, de „Souverei-door te spre-esproken, dan g leiden kon, lit woord van i conservatie-

Kuyper zelf, a trouw bleef, a Zijlstra (die eert met een g“, zie boven) ndering“

idents van de apannen vste i komt hij tot eld en op de uwe politieke

vorden tegen-woord „over-at moest een de Overduls eweging“. Als zien beleden — naar den i opgebouwd, leh dān her-ods zijn toe-„visie“ (ver-als Woord-occumenische formule-ram-igewone abe-zijn schrijven geleden was, die formeele Vergun ons, als den man, gaat, op die n dobber niet teit en anti-t, a.w. 1180, emand meer, a, om ook den n: Ch r i s t s, die men bij n illusie was geen verbin-had dan ook

telt Gods als n door de en) INHOUD gaat hij niet ns goede d-blijven, doch og te hebben leefd, en ge-n nog schrij-gech tegen de had: als ge en inhoud l heel anders de rechtbank

„recht sprak“ niet in naam der Koningin (die souvereine was bij de gratie Góds), doch in naam van „het recht“ („HET“), toen was daarmee officieel de souvereiniteit Gods óók als formule van de baan. Nu zijn we na die bezetingsperiode niet gered, met de formule op bepaalde momenten weer voor den dag te halen, om dan voorts op de manier van de huidige A.R. politiek veel meer aan de „conscientie“ over te laten, dan Kuyper zelf in zijn beste dagen goed vond, doch alleen door den belijdenisinhoud als preekinhoud der kerk omtrent Gods souvereiniteit voorop te plaatsen waar een overheidsacte geschiedt of geschieden moet.

En wat nu voorts die beweerde tegenstrijdigheid, ja „gespletenheid“ (!) van den Heer Zijlstra betreft: ik heb me verbaasd over dr Zuidema. Hij constateert, met veel aplomb, dat de auteur van „Tenzij“ TWEE lijnen aan elkaar verbindt, wat dan onmogelijk heet. De eerste lijn loopt zóó:

„De overheid is Gods dienares, ook al erkent zij dit zelf niet“.

Maar de tweede lijn loopt zóó:

„Regeeren bij de gratie Gods houdt in, dat de Overheid wel degelijk erkent, dat Christus de Koning der koningen is“.

Dit noemt dr Zuidema nu een zich verstrikken in tegenstrijdigheid.

Men neme het ons niet kwalijk, als wij zeggen: maar dat komt er alleen vandaan, dat gij, dr Zuidema, niet voldoende u hebt afgeschermd tegen de idee, dat de Heer Zijlstra en wij allemaal van die onnoozele halzen zijn. En ge durft dit moois alleen daarom zoo vlót in de N. Prov. Gr. Ct publiceren, omdat ge van den doorsnee-abonné van het blad geen boven zulk niveau uit komende scherpe critiek zóó bewust hebt verwacht, dat ge haar tot elken prijs hebt willen vóór zijn. Dacht u, dat de heer Zijlstra niet zou kunnen zeggen: a) ook een huisvader die God niet erkent, heeft toch gezegd, en b) alleen die huisvader die Hem wel erkent, en het verbond der genade naleeft, regeert bij de gratie Gods? A a n g e s t e l d z i j n bij de gratie Gods is wat anders dan actueel regeeren bij de gratie Gods.

We hebben eens de plaatsen nagegaan, die dr Zuidema noemt, ten bewijze dat de auteur van „Tenzij“ zich in een „tweede“ lijn verstrikt (de lijn dus, volgens welke de overheid moest ERKENNEN dat Christus Koning is, om te kunnen zijn aangesteld bij Gods gratie).

Eerste plaats: bl. 89. Maar daar laat de auteur de vaders spreken. Het waren ZIJ, die „voor het staatsleven NAAR DE KRACHT VAN HET GENADEVERBOND“, dat over een volk kwam lichten (phootizein, Joh. 1, K. S.) van drie verbonden spraken. Nummer één: verbond van overheid met God. Nummer twee: verbond van overheid en volk. Nummer drie: verbond van staten onderling. Gaat het nu aan, den heer Zijlstra te beschuldigen van tegenstrijdigheid, als hij een (overigens naar een idealen toestand wijzend) concept van oudere theologen aanhaalt? De heer Zijlstra spreekt hier over een land, waar overheid en volk de stem des Heeren gehoord hebben. Waar bij de overheid, die met God een verbond sloot, de ERKENNING ligt van Christus' koningschap. En hij zegt uitdrukkelijk: het GEHOORZAMEN, dat zulk een overheid aan den Heere BELOOFT, dat is dan REGEEREN bij de gratie Gods. Hij voegt er aan toe (nog steeds refereerende over die vaders) „trotsche koningen, die Christus niet gehoorzaamden, roemden tevergeefs op die gratie, als zou die hun macht geven, om te doen WAT ZIJ WILDEN“.

Tweede plaats: bl. 155. Daar spreekt dr Zijlstra over Israël (154), over Davids heerschappij over de vreemde volken, en zegt dan dat „HIER“ (d.w.z. in den staat, waar de Heere der heeren Koning is, 155/4), dat HIER, d.w.z. in den KERKSTAAT, ook het fundament voor het volkerenrecht gelegd werd. Om alle misverstand af te snijden, volgt er dan: „dat kon alleen in den staat die tevens kerk was. En dat kon ook alleen in die staten waar de kerk in het centrum van het leven werd geplaatst, en daar ook zoo werd gezien. Het volkerenrecht heeft geen ander fundament dan de gehoorzaamheid aan den Christus der Schriften“. En als nu dr Zuidema zou denken, dat de heer Zijlstra buiten alle werkelijkheidsbesef om aan het doorslaan is, dan zouden we willen zeggen: even wachten: „wij wezen er reeds op, zegt dr Z., dat koning David er niet aan dacht, om in de bezette heidense gebieden de kerkwet voor Israël in te voeren. Maar de vreemdeling in Israël — die trouwens nergens meer recht en veiligheid vond dan daar — moest, hoewel hij niet gedwongen werd naar de spijswetten nauwkeurig te leven, toch zich houden aan de wet voor het publieke leven: rusten op den sabbath, enz. Hij moest buigen voor de staatswet, zooals dat overal elders uiteraard het geval moet zijn, in elken staat. Alleen de heidense staten wisten ook hier niet van, want de vreemdeling was overal, behalve dan in den kerkstaat, buiten de wet geplaatst. Alleen in den staat, waar de Heere der heeren Koning is, wordt aan alle inwoners geboden, dat zij den vreemdeling lief moeten hebben, als zichzelf, als hun naaste.

DAAROM werd hier in den kerkstaat ook het fundament voor het volkenrecht gelegd“.

Me dunkt, dat hiermee genoegzaam de bedoeling van den heer Zijlstra duidelijk is, ook als hij spreekt van „fundament“. Ik lees dat zoo: waar het Woord heerscht, daar komen de beginselen voor het Volkenrecht te zien. De heer Zijlstra had óók kunnen zeggen: voor de dierenbescherming, de leprozenverzorging. Als nu dr Zuidema hier van gespletenheid spreekt, antwoord ik: ga dan maar eens aan de lezers van de N. Pr. Gr. Ct. vertellen hoe gespleten Kuyper toch wel moet geweest zijn. Die vertelde, a.w. 914, dat eerst door onder de koestering van het Christendom gewekte beseffen het volkerenrecht op den echten stam geënt werd, een zedelijke grondslag gevormd werd voor de internationale betrekkingen, en het rechtsverband van Europa kwam te rusten niet uitsluitend op sluwheid en wapengeweld, maar ten principaalste op de vastigheid der beschrevene Tractaten, wier aanhef onveranderlijk wijding schonk door deze klassieke, nu nog gebezigde aanroeping: in den Naam der heilige Drieëenheid!

Daar hebt ge — net zooals de heer Zijlstra wilde, Gods souvereinen Naam boven een verdrag. Eén lijn. Aan den anderen kant: het volkerenrecht aangewezen als gefundeerd in de gehoorzaamheid van die staten, waar, net zoo als de heer Z. zegt: de kerk nog in het middelpunt staat. Is nu Kuyper gespleten? Net als Zijlstra? Kom, de anti-„31“-soep wordt nooit zoo heet gegeten als ze in de N. Pr. Gr. Ct. wordt opgediend. Wat kan sympathie dan wel antipathie toch een massa doen, ook bij recensenten.

Op de derde plaats, die dr Zuidema citeert, om de heer Zijlstra van tweelijnigheid te kunnen overtuigen, komt nog eens weer dat concept van de oude vaders (met hun drieërlei verbond) op de proppen. Merkwaardig is dit wel, want hier citeert dr Zuidema een volzin, die vlak naast de „schoenmaker-passage“ staat. De schoenmaker-passage? Ja; de heer Zijlstra verwijst n.l. naar Calvijn, die tegen trotsche overheden zei: jullie regeeren wel bij de gratie Gods, maar dat geeft geen vrijbrief, om maar te doen wat ge wilt, leuwig in uw kop haalt. Ook een schoenmaker kan zeggen: schoenmaker bij de gratie Gods (maar daarom mag hij nog geen klompen voor schoenen of knollen voor citroenen verkoopen, zou Calvijn vandaag misschien aanvullen). Het leuke van het geval is nu, dat dr Zuidema die schoenmaker-passage rekent tot Zijlstra's EERSTE lijn, maar het zinnetje, dat vlak erop volgt, op bl. 89, tot diens TWEEDE lijn. Een dribbelaar toch, die Zijlstra.

Maar ik waag het erop, óók zoo te gaan heeten. Want die gespletenheid van den heer Zijlstra is geen andere dan die van Calvijn, die, b.v. 30, 486, allerlei koningen — Saul b.v. — erg dwars zit als ze den boel verknoeien, en van de meesten — lees maar het register — ongelooflijk harde noten durft kraken, maar die toch volhoudt, dat ze bij Gods gratie zijn aangesteld; dát is juist de reden, waarom ze dien naam van God niet brutaal voor zich annexeren mogen.

Eigenlijk sta ik verstomd over wat dr Zuidema schrijft; deze criticus vindt het zoo vreemd, dat de heer Zijlstra schrijft, dat van het volkerenrecht geen streep afgaat, ook al weigeren de volkeren Christus' koningschap te erkennen, terwijl hij (d.w.z. de heer Zijlstra) anderzijds óók erkent, dat er een „wee“ komt over koningen, die dit niet doen. Alsof dat niet doorlopend het onderwys van den catechismus is: God handhaaft de wet, maar wee, wie Hem daarin verwerpt, en dan daarbij blijft. Als dat twee onverbindbare lijnen zijn, dan weet ik niet meer, wat een lijn is, of een verbinding.

Als de heer Zijlstra (204) de overheden liturgen Gods noemt, omdat ze een dienst vervullen, en hebben te vervullen in Gods Rijk (dat naar de toekomst haakt!) dan noemt Zuidema dit een uitlating, die ligt op Zijlstra's tweede lijn (de lijn dus, volgens welke ERKENNING van Christus' koningschap voorwaarde is voor het regeeren bij Gods gratie). Wie daarin een tegenstrijdigheid ziet, weet die wel zich te herinneren, dat het woord liturg iemand aanduidt, die een publieke dienst verricht in een rijksverband? Laat Deissmann maar rusten, en vergenoeg u met Kittel: die wijst erop, dat zelfs de Septuagint er geen been in ziet „liturg“ te gebruiken voor niet-cultischen dienst, bij Israël en ook bij de heidenen, IV, 226, f.; zie verder heel het artikel. Dienaren, liturgen, heeten allen die een boven hen staande macht dienen, mits niet als slaven, (Kittel op leitourgos in LXX). En als Zuidema nu verwonderd staat te kijken, dat Zijlstra een koningsSCHAP van Christus ook over de hem verwerpende wereld erkent, en tevens een koninkRIJK Gods, waarin de Christus wel erkend wordt, dan vragen we: hoe zoo? Doet u dat dan niet? En bent u vergeten, wat Zijlstra, 185, zelf aanhaalt, dat het woord koninkrijk — ook dat nog — aanduiden kan: Gods koningsMACHT of -hoogheid, en óók de oefening van die macht, de werkelijke regeering dus, en verder het gebied waarover Hij regeert. En nog wel wat meer.

Ik geloof, dat de stand van zaken, na dit eerste en tweede artikel van Zuidema is: Zuidema tegen Zijlstra, nul tegen twee. De wil, om het „In geen geval met het G.P.V. meegaan“ tot aanvaarding te zien komen, is er waarschijnlijk aansprakelijk voor, dat Zuidema Zijlstra verwijt, dat hij de kerk verabsolueert.

Welke weg leidt naar Rome?

In De Roeper verscheen onlangs een artikel, waarin aan de hand van de jongste stembusuitslagen werd bevestigd, dat degenen, die gestemd hadden op de lijsten van het Gereformeerd Politiek Verbond koren hadden gedragen op den Roomschen molen: het doorluchtige episcopaat mocht er wel dankbaar voor zijn.

We gaan het fabeltje hier niet weerleggen. Het is voor elken kiezer en voor elke partij een risico, dat er overschotstemmen, voor iedere partij een kans, dat haar een of meer restzetels worden toegewezen.

Wat De Roeper beweerde was dus niet waar. Maar het was in elk geval aardig gevonden. Propagandistisch en psychologisch kundig bedacht. Want de vrees voor Rome begint de menschen te pakken te krijgen. Zelfs in de geleerden der huidige Antirevolutionaire partij steekt er inplaats van den zephyr, die vroeger woel van „Dordt“ naar „Rome“, een anti-Roomsch briesje op. Men herinnere zich slechts de suggestie van een Anti-Roomsch gerichte samenwerking tusschen de Antirevolutionairen en o.a. de Partij van de Arbeid. Daar achter zit de vrees voor Rome. En voor Romme. En daarom was het wel aardig bekeken van De Roeper om tot afschrik van het Gereformeerd Politiek Verbond eens te vertellen: dat Verbond heeft toch maar koren op Rome's molen gedragen.....

Intusschen staat het te bezien, welke weg naar Rome leidt.

In dezelfde week, waarin De Roeper deze dingen schreef, verscheen een artikel in De Opbouw, orgaan van den N.C.B., den Nederlandschen Christelijken Bouwvakarbeidersbond, dochterorganisatie van het C.N.V., waarin tot een scheidend R.K. Vakbondabestuurder wordt gezegd: „De Brouwer, ook namens de N.C.B. dank voor wat je voor de bouwvakarbeiders hebt kunnen doen, temeer omdat je dat deed, evenals dat ons doel is, tot ere van Christus ons aller Koning en Heer, die jij diende als trouw zoon van j ó u w k e r k, zooals wij Hem op onze wijze dienen“.

Hier spreekt de leer der pluriformiteit.

Hier wordt in enkele volzinnen heel de Gereformeerde belijdenis losgelaten.

Hier gaan de artikelen 27—29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis.

Hier worden alle normen Gods met de daad verloochend.

Hier spreekt de tolerantiegeest van het humanisme, dat eens Frederik den Groote zeggen deed: dat ieder maar „op zijn eigen manier moest zalig worden“.

Roeper, welke weg leidt naar Rome? D. E. C.

Zijlstra zou b.v. zeggen, dat God onze sociale en politieke organisaties niet noodig heeft, maar wel de kerk. Zoo staat het er toch, — tenminste volgens Zuidema. Zuidema zegt: Zijlstra maakt op den regel van Gods ons niet noodig hebben een „u i t z o n d e r i n g“ voor de kerk. Slaat men evenwel de plaats op, bl. 214, dan vindt men bij Zijlstra van zoo'n uitzonderingspositie voor de kerk geen woord. Wel wordt ervan uitgegaan, dat God de kerk er altijd laat zijn. Dat staat echter al lang in de belijdenis. En als Zuidema soms zeggen wil, dat Zijlstra aan extremistenkramp lijdt, omdat hij van die organisaties niet wil weten, maar nu alles ophangt aan de kerk ZONDER organisaties, dan wijs ik erop, dat Zijlstra onmiddellijk daarna op de door Zuidema geciteerde bladzij zegt: „Wij moeten dankbaar zijn, als God ons zulks (d.w.z. politieke en sociale organisaties voor herstel van 't leven) geeft in zijn groote ontferming“.

Conclusie: voorloopig is de N. Pr. Gr. Ct. machteloos gebleken tegen „Tenzij“.

We hopen verder te zien. K. S.

P.S. Dit artikel bleef vorige week liggen. K. S.

Theologische hogeschool-dag 1950

Wij hebben ons voorgenomen, als de plaatsruimte het toelaat, U regelmatig op de hoogte te houden met den a.s. Theologische Hogeschool-dag 1950.

U weet, de bidstond zal D.V. op Dinsdag 26 September en de Hogeschooldag zelf op Woensdag 27 September gehouden worden.

Reeds mochten wij van enkele uitgenoodigde sprekers bericht ontvangen dat zij hopen te spreken. Wij beginnen met den Rector van onze bijna 96 jaar oude Theologische Hogeschool, Prof. Dr H. J. Jager; voorts: de nestor van onze Professoren Prof. Dr K. Schilder; Prof. P. Deddens en Prof. C. Veenhof. Eén van de leiders van één der samenkomsten der vorige Schooldagen, nl. de President-Curator Ds D. van Dijk te Groningen zal dit jaar voor ons spreken; voorts Ds P. K. Keizer, Groningen, Ds H. Vogel, Enschede, Ds F. de Vries, 's-Gravenhage en Ds D. Zemel te Axel. Van enkele andere uitgenoodigde sprekers hebben wij tot heden nog geen bericht ontvangen.

Dringend verzoeken wij onze broeders en zusters om vroegtijdig kaarten aan te vragen bij den pedel. Dit bevordert een goede organisatie. Mogen wij op Uw medewerking rekenen? J. B.

Er zijn al aanmeldingen. K. S.